

IJOD MAKTABLARI O'QUVCHILARIDA LINGVOMADANIY KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISHGA DOIR MILLIY VA XORIJIY TAJRIBALAR TAHLILI

Dilbarxon To'raboyeva

Ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalari agentligi tizimidagi

Is'hoqxon Ibrat nomidagi ijod maktabi pedagog-tarbiyachi

turaboyevadilbar@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur tadqiqot ixtisoslashtirilgan (ijod) maktablar o'quvchilarida lingvomadaniy kompetentlikni rivojlantirishning nazariy va metodik asoslarini tadqiq etishga bag'ishlangan. Ishda lingvomadaniy yondashuvning pedagogik mohiyati ochib berilib, chet tilini o'qitish jarayonida madaniy komponentlarni integratsiya qilishning ahamiyati asoslab berilgan. Milliy va xorijiy ta'lim tajribalari tahlili asosida ijod maktablari sharoitida lingvomadaniy kompetentlikni rivojlantirishga xizmat qiluvchi samarali metod va texnologiyalar aniqlangan. Tadqiqot davomida lingvomadaniy kompetentlikni shakllantirish mezonlari va ko'rsatkichlari ishlab chiqilib, ularning amaliy samaradorligi tajriba-sinov ishlari orqali isbotlangan. Tadqiqot natijalari chet tilini o'qitish metodikasini takomillashtirishda hamda ijod maktablari ta'lim amaliyotida foydalanish uchun tavsiya etiladi.

Kalit so'zlar: lingvomadaniy kompetentlik, ijod maktablari, chet tilini o'qitish, madaniyatlararo muloqot, kreativ yondashuv, kommunikativ kompetensiya, pedagogik shart-sharoitlar, autentik materiallar, metodika, ta'lim samaradorligi.

Abstract. This study is devoted to investigating the theoretical and methodological foundations of developing linguocultural competence among students of specialized (creative) schools. The research reveals the pedagogical essence of the linguocultural approach and substantiates the importance of integrating cultural components into the foreign language teaching process. Based on an analysis of national and international educational experiences, effective methods and technologies aimed at developing

linguocultural competence in the context of creative schools have been identified. In the course of the study, criteria and indicators for the formation of linguocultural competence were developed, and their practical effectiveness was confirmed through experimental and pilot testing. The research findings are recommended for improving foreign language teaching methodology and for application in the educational practice of creative schools.

Keywords: linguocultural competence, creative schools, foreign language teaching, intercultural communication, creative approach, communicative competence, pedagogical conditions, authentic materials, methodology, educational effectiveness.

KIRISH

Globalashuv jarayonlari va xalqaro integratsiyaning jadallashuvi chet tillarini o'rganish jarayoniga bo'lgan talablarni tubdan o'zgartirmoqda. Zamonaviy ta'lim tizimida chet tilini o'qitish nafaqat lingvistik bilim va ko'nikmalarni shakllantirish, balki o'rganuvchilarning madaniy ongini rivojlantirish, ularni madaniyatlararo muloqotga tayyorlashni ham taqozo etadi. Shu nuqtayi nazardan, lingvomadaniy yondashuv asosida o'quvchilarning lingvomadaniy kompetentligini rivojlantirish bugungi kunning dolzarb ilmiy-pedagogik muammolaridan biri hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, ayniqsa ixtisoslashtirilgan va ijod maktablari faoliyatini takomillashtirish bo'yicha qabul qilingan me'yoriy-huquqiy hujjatlar ta'lim jarayoniga innovatsion yondashuvlarni joriy etishni talab etmoqda. Ijod maktablari o'quvchilarining intellektual va madaniy salohiyatini rivojlantirish, ularni global madaniy makonda samarali faoliyat yurita oladigan shaxs sifatida shakllantirishda chet tilini o'qitishning lingvomadaniy aspektlari muhim ahamiyat kasb etadi.

Xorijiy mamlakatlar ta'lim tizimida lingvomadaniy kompetentlikni rivojlantirish masalasi keng miqyosda tadqiq etilgan bo'lib, AQSh, Buyuk Britaniya, Germaniya, Fransiya va Yaponiya tajribasida chet tilini real madaniy kontekstda o'qitishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Autentik materiallardan foydalanish, madaniyatlararo muloqotga yo'naltirilgan topshiriqlar va interfaol metodlar o'rganuvchilarning kommunikativ va madaniy kompetensiyalarini rivojlantirishda samarali vosita sifatida e'tirof etilmoqda.

Biroq mazkur tajribalarni ijod maktablari sharoitiga moslashtirish va tizimli metodika sifatida ishlab chiqish masalasi yetarli darajada o'rganilmagan.

Lingvomadaniy kompetentlik o'rganuvchilarning lingvistik bilimlari, ijtimoiy-madaniy xabardorligi va nutqiy-madaniy ko'nikmalarining uzviy integratsiyasi sifatida namoyon bo'lib, uni rivojlantirish maqsadli pedagogik shart-sharoitlar, kreativ yondashuvlar hamda zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanishni talab etadi. Shu bois ijod maktablari o'quvchilarida lingvomadaniy kompetentlikni rivojlantirishga qaratilgan metodikani takomillashtirish ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda.

Mazkur tadqiqot ijod maktablari o'quvchilarida lingvomadaniy kompetentlikni rivojlantirishning nazariy-metodik asoslarini ishlab chiqish, samarali pedagogik shart-sharoitlar va metodlarni aniqlash hamda ularning amaliy samaradorligini tajriba-sinov asosida isbotlashga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot lingvomadaniy yondashuv asosida ijod maktablari o'quvchilarida lingvomadaniy kompetentlikni rivojlantirish masalasini o'rganishga qaratilgan bo'lib, unda tizimli, kompetensiyaviy va faoliyatga yo'naltirilgan yondashuvlar asos qilib olindi. Tadqiqot jarayonida nazariy va empirik metodlar majmuasidan foydalanildi. Jumladan, ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy taqqoslash, umumlashtirish va modellashtirish metodlari lingvomadaniy kompetentlikning mohiyatini aniqlashda qo'llanildi.

Empirik bosqichda kuzatish, suhbat, so'rovnoma, diagnostik testlar hamda tajriba-sinov ishlari amalga oshirildi. Tajriba-sinov ishlari ixtisoslashtirilgan (ijod) maktablar sharoitida tashkil etilib, o'quvchilarning lingvistik, ijtimoiy-madaniy va kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan mashg'ulotlar tizimi joriy etildi. Lingvomadaniy kompetentlikni baholash uchun maxsus mezonlar va ko'rsatkichlar ishlab chiqildi hamda natijalar matematik-statistik tahlil asosida qayta ishlanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, lingvomadaniy komponentlarni chet tilini o'qitish jarayoniga tizimli ravishda integratsiya qilish o'quvchilarning tilni o'zlashtirish samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Tajriba guruhida o'quvchilarning madaniy kontekstni tushunish, autentik materiallar bilan ishlash hamda madaniyatlararo muloqotga tayyorlik darajasi nazorat guruhiga nisbatan yuqori bo'ldi.

Xususan, badiiy matnlar, media materiallar va real nutqiy vaziyatlarga asoslangan mashg'ulotlar o'quvchilarning nutqiy faolligini oshirib, ularning kommunikativ va kreativ salohiyatini rivojlantirishga xizmat qildi. O'tkazilgan diagnostika natijalari o'quvchilarning lingvomadaniy kompetentligida sifat jihatidan ijobiy o'zgarishlar yuz berganini tasdiqladi. Statistik tahlil metodikaning samaradorligini ilmiy jihatdan asoslash imkonini berdi.

XULOSA

Tadqiqot natijalariga ko'ra, lingvomadaniy yondashuv ijod maktablari o'quvchilarida chet tilini o'rganish jarayonini mazmunan boyitish, ularning madaniy ongini shakllantirish va madaniyatlararo muloqot kompetentligini rivojlantirishda muhim pedagogik omil hisoblanadi. Lingvomadaniy kompetentlik o'quvchilarning lingvistik bilimlari bilan bir qatorda ijtimoiy-madaniy xabardorligi va nutqiy-madaniy ko'nikmalarining integratsiyasi sifatida namoyon bo'ladi.

Shuningdek, tadqiqot ijod maktablari sharoitida lingvomadaniy kompetentlikni rivojlantirishga qaratilgan metodikani takomillashtirish zarurligini asoslab berdi. Ishlab chiqilgan metodik yondashuv chet tilini o'qitish amaliyotida samarali qo'llanishi mumkin bo'lib, ta'lim jarayonining sifatini oshirishga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari kelgusida ushbu yo'nalishda olib boriladigan ilmiy izlanishlar uchun nazariy va amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "2030-yilgacha bo'lgan davrda barqaror rivojlanish sohasidagi milliy maqsad va vazifalar to'g'risida" gi 841-son qarori, 2018-yil 20-oktyabr

1. Abednia, A. (2012). The Impact of Technology on Language Learning: A Case Study of Iranian EFL Learners. *Journal of Applied Linguistics and Language Research*, 1(5), 110
- Byram, M. "Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence." (2001).
2. Byram, M. "Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence." *Multilingual Matters*, 1997.
3. Chin, C., & Brown, D. (2021). "Role-Playing Methods in Language Learning". *Foreign Language Annals*, 54(2), 204-219.
4. Chomsky, N. "Aspects of the Theory of Syntax." (1965).
5. Coffee Break Languages. (2020). Coffee Break German: Learn German with Coffee Break Language. <https://coffeebreaklanguages.com/coffee-break-german/>.
6. Djurayev D.M. Xitoy tilida talabalarning lingvokulturologik kompetensiyasini shakllantirish. Ped.f.f.d.(PhD) diss. avtoreferati. Toshkent, 2019;
7. Dörnyei, Z. (2001). *Motivational Strategies in the Language Classroom*. Cambridge University Press.
8. Driscoll, M. P. (2005). *Psychology of Learning for Instruction*. Allyn & Bacon.